

Írta: Dettre Erzsébet

PHARE – Hátrányos Helyzetű Fiatalok Projekt

Egy ország gyermek- és ifjúságpolitikájának sarkalatos kérdése, hogy milyen perspektívát tud nyújtani a felnövekvő nemzedéknek. Magyarország ebből a szempontból elég hátrányos helyzetben van, mert a fiatalok, akik az elmúlt évtizedben azt tapasztalták, hogy szüleik a megrokkánásig, napi két-három műszakban dolgoztak csupán a megélhetésért, ma már azt látják, hogy számukra még ez a verejtékes küzdelemmel megszerezhető biztos szegénység is csak vágyálmom lett, hiszen a robbanásszerű átalakulások miatt már csak a legpiacképesebb szakképzettséggel és főleg a felsőfokú végzettséggel rendelkezők remélhetik, hogy dolgozóvá válhatnak. De hol fognak munkát találni azok a hátrányos szociális helyzetű, esetleg valamilyen szubkultúrából származó fiatalok, akik beilleszkedési problémáik, predeviáns, deviáns viselkedésük miatt már az – átlagra szabott – általános iskolát is csak nagy nehézségek árán tudják – vagy nem is tudják – befejezni? A hagyományos szakképzési rendszer felbomlása miatt ők nem is remélhetik, hogy képesítést szerezhetnek. Ezekre az égető kérdésekre reagáltak legérzékenyebben és leggyorsabban a nevelőotthonok és a dolgozók általános iskolái – mivelhogy legközvetlenebbül ők találkoztak a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalokkal. Már 8-10 évvel ezelőtt megpróbálták – a rendszer kereteit feszegetve – 9., 10. osztályokban „parkoltatni” a felsőbb iskolából kimaradt fiatalokat, hogy legalább addig ne az utcán legyenek, vagy – ha módjuk volt rá – egy-két éves szakmai orientációs és előképző tanfolyamokat szerveztek számukra, megvetve ezzel a speciális szakiskola intézményének alapjait.

Munkájukhoz nagy lendületet, önbizalmat és szakmai segítséget jelentett az az 1990-ben tartott veszprémi országos konferencia, ahol gondjaikat egymással, minisztériumi szakemberekkel és a német BBJ (Fiatalok és Fiatal Felnőttek Kulturális és Szakmai Képzését Előmozdító Egyesület) egyik vezetőjével, Péter Collingroval megbeszélhették és meghatározhatták a jövő legfontosabb tennivalóit. Nem kis részben e konferencia hatására év végére már közel 200 kezdeményezés létezett az országban.

Sikerei és a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok szakképzésében elfoglalt kiemelkedő szerepe ellenére a speciális szakiskola intézményét mind a mai napig nem sikerült hivatalosan teljesen elfogadtatni. Míg ugyanis a közoktatási törvényt követő szakmai felháborodás hatására az 1995-ös szakképzési törvény megemlíti, mint lehetséges képzési típust, a közoktatási törvényből még mindig hiányzik az az egy mondat, ami a megfelelő finanszírozást biztosítaná.

Ezért is van óriási jelentősége az Európai Unió támogatásának, amit a Munkaügyi Minisztérium irányításával meghirdetett PHARE Hátrányos Helyzetű Fiatalok Projekt nyújtott 20 intézmény 21 kezdeményezésének.

A program - melynek keretében összesen 1,6 millió ECU-t osztottak szét 1994-ben indult és 1996. december 31-ig tart. Az eddigi tapasztalatok mérlegét vonta meg az a sajtótájékoztató, amit a Munkaügyi Minisztérium képviselői, külföldi szakértők és a támogatott projektek képviselői tartottak 1996. március 19-én a Róbert Károly körúti nevelőotthonban, melynek szakiskolája szintén a támogatottak között van.

A nyertes képzési programokban jelenleg összesen 1274 fiatal vesz részt, ami nem túl nagy szám a középfokú beiskolázási szempontból veszélyeztetett fiatalok – Benedek András helyettes államtitkár által említett -25%-os arányához viszonyítva (a nyugati országokban ez az arány 10% – ám, ha figyelembe vesszük, hogy a tapasztalatok szerint az ilyen

intézményekből kikerülő fiatalok kb. 40%-a belép a szakközépiskolába, akkor nagyon pozitív fejlemény).

A pályázattal megszerzett pénz – mint Kompaktor Emília projektvezetőtől megtudtuk – hármas cél megvalósítását kívánta támogatni: eszközök, oktatási berendezések vásárlása, a képzés személyi feltételeinek javítása és nemzetközi kapcsolatok kiépítése. Ezek az anyagi-szellemi javak a támogatott intézményeknél maradvá még hosszú ideig segíthetik munkájukat, vagyis a program 1996-ban nem zárul le...

Mint az újságíróknak kiosztott impozáns magyar-angol nyelvű színes tájékoztató füzetből kiderül, a programban résztvevő intézmények – melyek területileg az ország háromnegyed részét lefedik, fehér foltokat csak Somogy, Tolna és a határos megyék területén hagyva - igen sokfélék: van közöttük Kolping iskola, regionális munkaerő-fejlesztő és -képző központ, nevelőotthon, egyházi fenntartású iskola (a Szalézi Rend kazincbarcikai Don Bosco Általános és Szakiskolája) és börtön (a tőköli fiatalok börtöne, amely azonban modellértékűnek szánt programját csak ezután fogja megvalósítani, ezért a tájékoztatón nem esett szó bővebben róla).

Az oktatott szakmák többsége hagyományos, kis- vagy kézműipari tevékenység: kőműves, szobafestő, bórdíszműves, varró, virágkötő, szőnyegszövő, lakatos, gépjavító, fazekas, vályogvető, szakács, könyvkötő, asztalos, víz-gáz-villanyszerelő, nyomdász, bolti eladó. Egy-két helyen oktatnak számítógép-kezelést, és egyedül Ózdon a Szabó Lőrinc Általános és Szakiskolában bevezették a roma származású leányok részére a házi betegápoló-, szociális gondozó- és nevelőszülő képzést. Az oktatást végén a fiatalok általában alapfokú szakmai vizsgát vagy szakmunkásvizsgát tehetnek.

A mesterségek kiválasztásánál az igények felmérésén és a helyi sajátosságokon kívül (milyen képzési hagyományokkal rendelkező iskolára települt rá az új program) figyelembe kellett venni a bekerülő fiatalok alacsony alapképzettségét és tanulással szembeni ellenérzéseit. Ez magyarázza a kézműves-foglalkozások hagyományának általános továbbélését. Nem lenne célszerű ugyanis ezeket a fiatalokat nagy elméleti felkészültséget igénylő szakmákkal terhelni és elbátortalanítani. Mindezt egy kérdésre válaszolva Lukács Barnabás, a Don Bosco igazgatója mondta el, hozzátéve, hogy a tőlük kikerült varrók és kőművesek még mindig találtak munkát. Az iskola felvételi követelményeiről szólva csak egyet emelt ki: azt, hogy minél rosszabb legyen a gyerek. Ami persze azzal a kötelezettséggel is jár, hogy az iskolának fel kell vállalnia a magatartási problémákat éppúgy, mint a családi-szociális bajokat. Nem mehetnek el szó nélkül amellet, ha egy tanítványuk éhesen vagy kabát nélkül jár iskolába, vagy, ha éppen napokig nem is jár. A komplex mentálhigiénés, szociális gondozás a képzés mellett nem szorulhat háttérbe, sőt, vele egyenrangúnak kell lennie.

Ezt az elvet a PHARE program is magáénak vallja, kimondva, hogy minden oktatási, képzési intézménnyel szemben hármas követelmény áll fenn: felmérni a munkaerő-piaci helyzetet: megvizsgálni, milyen képességekre, képzettsége van a fiataloknak szükségük ahhoz, hogy egy demokratikus társadalom aktív, cselekvő tagjai lehessenek, és hozzásegíteni őket képességeik és személyiségük optimális kifejtéséhez.

Hogy a mostani tájékoztatón mégis inkább csak a szakképzésről esett szó, annak az a magyarázata, hogy a pályázat főleg ezt támogatta, ám a résztvevők bíznak abban, hogy a Művelődési Minisztérium irányításával is hamarosan indul egy PHARE program, és az lehetőséget ad majd a komplex, egyéni segítségre is.

A sajtótájékoztató idején kiállításon mutatták be a nyertes intézmények fiataljainak a szakképzés keretében előállított kézművestermékeit (bórdíszművek, kerámiák, ruhák, nyomtatványok), amelyek valóban piacképes minőségűek. És igen jó referenciát jelentett a

Róbert Károly körúti nevelőotthon szakácstanulójának is a svédasztalon feltálalt sok csodálatos hidegtál, saláta és az ehhez társuló kedves, udvarias felszolgálás.